

дистанціюватися одна від одної, заради збереження своєї самобутності.

1. Грабарчук Г.О., Кудряченко А.І. Взаємовідносини ФРН-НДР: від визнання до єднання. – К., 1994. – 146 с. 2. Кудряченко А. Германський вопрос 1945-1990 гг. – К., 1991. – 189 с. 3. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи. Інституційний вимір. – Львів, 2004. – 390 с. 4. Diehl E., Faulenbach J., Jesse E. u.a. Parteidemokratie. - Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1996. – 281 s. 5. Gabriel O.W., Niedermayer O., Stoss R. Parteidemokratie in Deutschland. - Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1997. - 254 s. 6. Lehmann H. G. Deutschland-Chronik 1945 bis 1995. - Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1996. - 372 s. 7. Lindner B. Die demokratische Revolution in der DDR 1989/90. - Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1998. - 296 s. 8. <http://www16.dw-world.de/wahlgrafik/index.php?lang=ru>. 9. <http://www.gruene.de/index.htm>. 10. <http://www.cdu.de/>. 11. <http://sozialisten.de/sozialisten/aktuell/index.htm>. 12. <http://www.spd.de/servlet/PB/menu/-1/index.html>. 13. <http://www.krugosvet.ru/articles/59/1005995/1005995a9.htm#1005995-L-128>

Т. Богданова

„БОЛІВАРІАНСЬКА АЛЬТЕРНАТИВА ДЛЯ АМЕРИКИ” ТА ЇЇ МІСЦЕ У ПРОЦЕСАХ АМЕРИКАНСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Тема глобалізації та регіональної економічної інтеграції протягом останніх десятиріч залишається однією з найбільш актуальних. Система міжнародних відносин, основним суб'єктом якої була національна суверенна держава, змінюється. Інтеграційні процеси, що активно розгортаються останнім часом на всіх континентах, являють собою якісно нову форму міждержавної взаємодії. У контексті сучасних інтеграційних процесів у Західній півкулі варто акцентувати увагу на т.зв. „факторі Чавеса”.

Венесуельський президент виступає в ролі своєрідного „збудника спокою”. Він позиціонує себе як спадкоємець Симона Болівара й супротивник усіх ініціатив Вашингтона. Зокрема, ініційованого Б. Клінтоном у 1994 році процесу утворення Панамериканської зони вільної торгівлі – ФТАА (Free Trade Area of the Americas – ФТАА) до 2005 року. На початку 2000-х рр. президент Венесуели розгорнув бурхливу зовнішньополітичну активність, спрямовану на досягнення економічної інтеграції країн Латинської Америки без участі США. Одним із кроків щодо реалізації даної ідеї стало укладення стратегічного альянсу між Кубою та Венесуелою у грудні 2004 р., що отримав назву „Боліваріанська альтернатива для Америки”. За умов „лівого повороту” у латиноамериканському регіоні дослідження сучасного стану та перспектив АЛБА набуває значної актуальності.

Метою роботи є висвітлення процесу утворення АЛБА, територіального розширення, поглиблення інтеграції всередині блоку протягом 2005-2008 рр. та визначення перспективи розвитку даного інтеграційного об'єднання

в найближчі роки.

У вітчизняній науці інтеграційні процеси в латиноамериканському регіоні досліджувались у працях Н. Веселої [1] та О. Ковальнової [2], проте, опубліковані у першій половині 2000-х років, вони не містять аналізу діяльності АЛБА. Нещодавня стаття В. Головченка головну увагу приділяє аналізу „лівої вісі” та зовнішньополітичним перспективам України у регіоні [3]. На відміну від вітчизняних, російські науковці, наприклад, В. Кузьмін, З. Романова та ін. [4], активно досліджують інтеграційні процеси у Латинсько-Карибській Америці, віддаючи належне і блоку АЛБА та дипломатичним зусиллям Уго Чавеса у сфері альтернативних інтеграційних проєктів [5]. Це, на нашу думку, пов’язано із пріоритетами російської зовнішньої політики у макрорегіоні ЛКА та зміцненням в останні роки російсько-венесуельського співробітництва у військово-політичній та економічній сферах. Зокрема, під час візиту президента Росії Д. Медведєва до Венесуели, що відбувся 26-27 листопада 2008 року, він навіть натякнув на можливість асоційованого членства РФ у АЛБА [6]. Оцінки діяльності блоку АЛБА та його інтеграційних перспектив латиноамериканськими фахівцями [7] та аналітиками зі США [8] здебільшого мають полярний характер.

Відзначимо, що ідея політичної та економічної інтеграції країн Латинської Америки не є новою, вона існує рівно стільки, скільки існують самі країни. Найперша спроба створення єдиної держави на терені Південної Америки належала ще Симону Болівару й, як відомо з історії, зазнала поразки. Дезінтеграційні сили, що запанували в постколониальному суспільстві, розділили колишні іспанські колонії на ряд незалежних держав, взаємини між якими не завжди були безхмарними. Водночас із цим Латинська Америка потрапляє до сфери інтересів США.

Протягом XIX-XX „північний сусід” прагнув витиснути з латиноамериканського континенту своїх європейських конкурентів (у першу чергу Великобританію) і одночасно створити підконтрольне собі об’єднання країн регіону. Латинська Америка стає „заднім двором” США, а американські монополії перетворюються в повноправних господарів континенту [9]. „Революційні 60-ті” кидають виклик гегемонії США на континенті, а „глобалізаційні 1990-ті”, з одного боку – спонукають країни Латинської Америки знову звернутися до ідей Болівару, а з іншого – підштовхують США до встановлення контролю над інтеграційними процесами на континенті.

У середині 2000-х років проєкт створення Панамериканської зони вільної торгівлі, ініційований Сполученими Штатами, все більше перетворюється на яблуко розбрату. З новою силою протиріччя позначилися в ході IV Саміту Америк, що проходив у жовтні-листопаді 2005 р. в аргентинському місті Мар-Дель-Плата. Як і очікувалось, непримиренну позицію стосовно ФТАА-АЛКА, зайняв президент Венесуели Уго Чавес, який заявив, що АЛКА вже померла, а він прийшов її поховати, прихопивши із собою лопату [10]. Саміт підвів своєрідну риску під переговорним процесом про створення ФТАА-АЛКА та став справжнім приниженням для Джорджа Буша, який змушений був покинути форум до його завершення. Аналітики підкреслюють, що на саміті

у Мар-дель-Плата президент США отримав „гучного зовнішньополітичного лаяпасу”, що, певною мірою, пояснюється недостатньою увагою, яку приділяв Вашингтон Латинській Америці в останні роки [11].

У цей же час Каракас розширює стратегічний альянс із Гаваною. У грудні 2004 р. під час візиту на Кубу У. Чавес оголосив про підписання ним та лідером Куби Ф. Кастро документу, що одержав назву „Боліваріанська альтернатива для Америки” [12]. Після приходу до влади лівих президентів Ево Моралеса та Даніеля Ортеги до даного проекту приєдналися Болівія (29 квітня 2006 р.) та Нікарагуа (11 січня 2007 р.), асоційованим членом АЛБА є Еквадор [13]. Останнім часом лідер АЛБА Уго Чавес активізує діяльність у країнах Центральної Америки та Карибського басейну, що кидає прямий виклик інтересам Вашингтону в регіоні. Недавно членами блоку АЛБА стали Домініка (січень 2008 р.) [14] та Гондурас (серпень 2008 р.), президент якого М. Зелайя зазначив у виступі, що „Гондурас не буде питати дозволу будь-якої імперіалістичної країни на вступ до АЛБА”. До речі, Гондурас є учасником пакту про вільну торгівлю між США та країнами Центральної Америки [15]. Останні виступи Уго Чавеса (березень 2009 р.) містять інформацію про прагнення приєднатися до АЛБА таких держав як Антигуа і Барбуда, Сальвадор та Парагвай, президентом якого недавно став „червоний єпископ” Фернандо Луго [16].

Основою об’єднання, на думку У. Чавеса, є ідея взаємодопомоги на неринковій основі. Діяльність АЛБА ґрунтується на принципі „кооперативних переваг”, що сприяє усуненню нерівностей у розвитку між багатими і бідними країнами через різні компенсаційні механізми. АЛБА передбачає створення єдиної енергетичної мережі, єдиної валюти, банку, програм розвитку і загальноамериканських ЗМІ (телевізійного каналу й радіо) [17].

У рамках даної програми Венесуела постачає Кубі та іншим країнам нафту за зниженими цінами, а Куба у свою чергу розгорнула у Венесуелі сотні безкоштовних медичних установ, відправила 30 тис. лікарів і вчителів. Тисячі молодих фахівців з країн Латино-Карибської Америки одержують безкоштовну медичну освіту на Кубі. Створено панамериканський телеканал (*Telesur*), покликаний знищити монополію західних ЗМІ на інформацію [18]. На VI саміті АЛБА у Каракасі (січень 2008 р.) головним питанням порядку денного було заснування нового Банку АЛБА із капіталом 1 млрд. доларів [19]. У квітні 2008 р. країни АЛБА, занепокоєні підвищенням цін на основні продукти харчування на світових ринках, створили Фонд харчової безпеки із капіталом 100 млн. дол. На останньому саміті АЛБА у лютому 2009 р., що проходив у Каракасі під час святкування 10-ї річниці Боліваріанської революції, для гарантування незалежності та безпеки у харчовій сфері додатково були інвестовані 49 млн. дол. [20]. Результатом III позачергового саміту АЛБА у Каракасі (листопад 2008 р.) стало підписання угоди про створення єдиної валютної зони, запровадження нової валюти – сукре та перехід на неї у взаєморозрахунках усередині АЛБА. З даною ініціативою виступив президент Еквадору Рафаель Корреа [21]. За словами У. Чавеса,

„АЛБА є проявом нового геополітичного простору, піднесенням нової ери, в якій Венесуела не буде самотньою” [22].

На 17-19 квітня 2009 року заплановано проведення V саміту Америк у Трінідаді та Тобаго, а перед тим, 15-16 квітня має відбутись позачерговий саміт АЛБА, завданням якого є вироблення спільної позиції країн блоку на саміті Америк. Одним із питань є скасування економічної блокади Куби, як заявили під час зустрічі 11 квітня 2009 року на „острові Свободи” венесуельський президент У. Чавес та лідер кубінської революції Ф. Кастро [23].

Підсумовуючи, зазначимо, що частина дослідників вважає, що „Боліваріанська альтернатива для Америк” не є „справжнім” інтеграційним об’єднанням, а лише субсидіарним проектом, у рамках якого Венесуела намагається за допомогою великих фінансових вливань згуртувати на антиамериканській політичній основі країни, що приєдналися до АЛБА (блок об’єднує поки що найменш розвинені країни регіону, що залежать від поставок венесуельської нафти) [24]. Таким чином, підкреслює О. Берегов, існує небезпека перетворення АЛБА у друге видання „радянської системи”, а країн-учасниць – на нафтозалежних сателітів [25]. З іншого боку, зазначає Ш. Хаттін, „Вашингтонський консенсус” останнім часом викликає розчарування навіть у країнах, раніше лояльних США. „Боліваріанська альтернатива для Америк”, надає, таким чином, „реальні можливості для розширення альтернатив існуючій неоліберальній системі” [26].

Отже, незважаючи на різні, часом полярні оцінки діяльності та перспектив інтеграційного проекту АЛБА, ініційованого Уго Чавесом на противагу висунутій Вашингтон концепції створення Панамериканської зони вільної торгівлі (ФТАА), незаперечним є той факт, що ідеї боліваріанської революції набувають все більшої популярності у регіоні Латино-Карибської Америки.

1. Весела Н.М. Перспективи політичної інтеграції країн Латинської Америки та Карибського басейну // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. Наук. праць. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2000. – Вип. 21 (Част. I). – С. 36-42. 2. Ковальова О. Інтеграційна перспектива у Західній півкулі // Дослідження світової політики. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2002. – Вип. 19. – С. 155–166. 3. Головенко В. „Ліва вісь” Латинської Америки в контексті цивілізаційного вибору України // Зовнішні справи. – 2009. – № 1, 2. – <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=311>. 4. Кузьмин В.В. Латинская Америка: интеграция и двусторонние экономические связи // Латинская Америка. – 2008. – № 2. – С. 35-49; Романова З. Латинская Америка: региональная интеграция на новом витке развития // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 10. – С. 88-98. 5. Дабагян Э. Интеграция по-латиноамерикански. – <http://www.polit.ru/analytics/2007/06/08/integracion.html>; Кагарлицкий Б. Латинская Америка: революция ради интеграции? – <http://www.vz.ru/columns/2007/1/22/65341>.

html. **6.** Медведев готов встретиться с лидерами стран-членов ALBA. – <http://www.rian.ru/politics/20081127/155940387.html>; <http://globalist.org.ua/?p=4911>. **7.** Harris D., Azzi D. ALBA – Venezuela’s answer to “free trade”: the Bolivarian alternative for the Americas. – Occasional Paper: 3. – São Paulo, Brazil. – October 2006. – www.globalpolicy.org/empire/challenges/general/2006/102006alba.pdf; Valle Baeza A., Martínez González G. La Alternativa Bolivariana para América Latina y El Caribe (ALBA). – http://www.bilaterals.org/article.php3?id_article=14747. **8.** Hakim P. Is Washington losing Latin America? // Foreign Affairs. – 2006. – № 1. – <http://www.foreignaffairs.org/20060101faessay85105/peterhakim/is-washington-losing-latin-america.html>; Hattingh Sh. ALBA: Creating a Regional Alternative to Neo-liberalism? – <http://www.venezuelanalysis.com/analysis/3154>. **9.** Романова З.И. США и Латинская Америка: взаимодействие или противостояние? // Латинская Америка. – 2006. – № 3. – С. 22. **10.** Дабагян Э.С. Венесуэла: концептуальные основы международной политики // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 7. – С. 83. **11.** Романова З.И. США и Латинская Америка. – С. 36. **12.** Совместная Декларация республики Куба и Боливарианской Республики Венесуэла. – <http://www.cuba.cu/gobierno/discursos/2004/rus/d141204r.html>. **13.** PetroAmerica, El ALBA & Political Background. – http://goliath.ecnext.com/coms2/gi_0199-7351608/VENEZUELA-PDVSA-s-Trans-National.html. **14.** Senior Counsel Astaphan Sees No Conflict between Dominica’s Membership of Alba and Its Obligations to CARICOM: Press Release 31/2008. – <http://www.dominica.gov.dm/cms/index.php?q=node/153>. **15.** Захаров П. Чавес откусил у США Гондурас: Антиамериканский блок ALBA расширяется. – <http://www.rbcdaily.ru/2008/08/26/focus/373323>. **16.** Chavez Announces ALBA Meeting Prior to Americas Summit [2009/03/20]. – <http://www.mathaba.net/news/?x=618853>. **17.** Harris D., Azzi D. ALBA – Venezuela’s answer to “free trade”: the Bolivarian alternative for the Americas. **18.** Valle Baeza A., Martínez González G. La Alternativa Bolivariana para América Latina y El Caribe (ALBA). **19.** Janicke K. Summit of the Bolivarian Alternative (ALBA) Concludes in Venezuela // <http://www.venezuelanalysis.com/news/3104>. **20.** Suggett J. ALBA Trade Bloc Forms Joint Food Company at Summit in Venezuela [February 3rd 2009]. – <http://www.venezuelanalysis.com/news/4165>. **21.** Лідери країн ALBA вирішили створити власну єдину валюту [27.11.2009]. – <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=757023>. **22.** Suggett J. ALBA Trade Bloc Forms Joint Food Company at Summit in Venezuela. **23.** Уго Чавес и Фидель Кастро согласовали позицию ALBA на саммите Америк. – <http://www.rian.ru/world/20090411/167864874.html>. **24.** Дабагян Э. Интеграция по-латиноамерикански. – <http://www.polit.ru/analytics/2007/06/08/integracion.html>. **25.** Берегов А. Латинская Америка перед выбором или Боливарианская альтернатива „Вашингтонскому консенсусу?”. – <http://www.vpered.org.ru/comment62.html>. **26.** Hattingh Sh. ALBA: Creating a Regional Alternative to Neo-liberalism?